

П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 130 сыла

**Платон Алексеевич
Ойуунускай олоҕо,
айар үлэтэ ХХI үйэ
кэрдийиһиттэн**

Былатыан Ойуунускай улуута туохханый?

Ойуунускай-салайааччы

Андросов, Г . Былатыан
Ойуунускай улуута туохханый?
П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 120
сылыгар / Гаврил Андросов //
Саха Сирэ.- 2013 .- Сэтинньи 11
күнэ

“П.А.Ойуунускай Киин былааска төрөөбүт норуотун
быраабын туруорууота, Саха сириг
государственоһун олохтонуутугар
ыһпыт үлэтэ, гражданскай сэриини
хаан тохтуута суох намыратарга
тутуспут позицията, саха үөрэбин,
наукатын, искусствотун сайдытыгар
төрүт буолар дьаһаллара Ойуунускай
уһулуччулаах государственной
деятель буоларын кэрэһэлииллэр.”

Гаврил Андросов

“Кини коммунистическай партия кылаассабай араарыытын нөнүөлээн саха интеллигенциятыгар, урукку баайдарга, тойотторго сыһыана - кыахтарынан көрөн үлэбэ тардыыта, төһө сатыырынан харааннааһына, айар эйгэбэ, наукаба киириилэригэр тирэх буолуута оччотообу кэмнэ, дьорбоотун ааһан, хорсун быһыы этэ.”

ОБРАЗОВАНИЕ ЯКУТСКОЙ АССР

27 апреля 1922 года
образована
Якутская Автономная
Советская
Социалистическая
республика

Док. № 12 ДЕКРЕТ ВСЕРОССИЙСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ИСПОЛ ОБ ОБРАЗОВАНИИ АВ СОВЕТСКОЙ СОЦ РЕСПУ

Президиум Всероссийского
Центрального Исполнительного
Комитета постановил:

1. Образовать Автономную Советскую Республику РСФСР, с административными границами:
2. В состав Автономной Советской Республики включить без района Н. Тунгуски, перенесенного в уезд Иркутской губернии, район Енисейской губернии, турскую волость Киренского уезда Иркутской губернии.
- 4) все острова Северного Ледовитого океана между меридианами 100° и 120° восточной долготы.

3. Установить внешнюю границу Автономной Якутской Социалистической Советской Республики в следующем виде:

“Саха омук национальнай лидерин быһыытынан, государственность олохтонуутун киин былааска дьаныардаахтык туруорсубута, үөрэбэ суох харана нэһилиэнньэ ортотугар өйдөтөр үлэни ыыппыта. Ойуунускай Саха АССР Конституциятын бырайыагын онорор комиссияны, Сибнац подотделын салайбытын кэрэһэлиир чохчулары Елена Слепцова - Куорсуннаах архыыптартан булан турар. Саха киин ситэриилээх совнаркомун бастакы бэрэссэдээтэлинэн, кэлин үөрэх наркомунан үлэлээбитэ.”

П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 120 сылыгар

Былатыан Ойуунускай улуута туохханы?

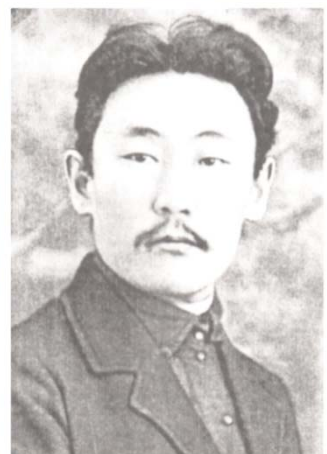
Гаврил АНДРОСОВ

Калинги кэмгэ Өксөкүлээх, Алампа, Ойуунускай курдук саха саарынарын, модиттан саба быдаган.

Сатайааччы

Саха революционналары үөрэнэр ычча лидердэригиттан биридэст Былатыан Ойуунускай Ойуунускай революция сүргэти көтөрүлүн, үөрэ-түрүбүтэ. Улуурбут улуу дуну утууларбыт сүдү ос тиелэртэн көтөрүлүнүт. Эдэр интеллигеннэрэ төрөй норуоттарын көтүлүн, к барыра сайдымын туһу үлэнир, турууналар ычча сакалаахтар.

Төрөөбүт норуотта мунура суох таптыыр, к хос до хос мөҕүлүк багт олохторун дьаһтарак ий. Дьоккуускай куоракка үөрк саха эдэр ыччата 1914 сы ахтан түмүсүн барбыта, туһунан саха литературэ төрүттээчилэртэн бү дэстэрэ Николай Невуст 1920-с сылларга суруйбут тик ахтылыгыгар бале сыйлыны сардатан хаалла та. Кистэлэнг куруйу түмүсүбүт ыччаттар повит ны, философияны, истори дьириник хаскэ үөрэтэллэрэ, литературэ театрга, журналистикада, торскай искусстводо хол көрүлүлэрэ. Ону сарга кинилэр саха интеллигеннэрин, политическай сымалынаадыры кыт

олорбут Шамшин бассабыык максимализмининэ, БСК(Б)П кээкэллэр. Томский куорат

орсунаах аржылартан бу- лан турар. Саха АССР тарил- либтан кээкэ кини Саха өк-

айымны» «Кыһыл Ойуун» олонхо- нун өдөр Аны суруйааччы проза тын бөлөҕү тарыйааччы бу- лар. Кини былырчы кыамамы-

нубат этэ. Ону отут суол ди таган оһорбут ар Невусту Ботуу олонхо-тойук дьэн ирдээх «Кыһыл Ойу- нускай чабылхайдык иллэр.

Ийэччи

Былатыан Ойуунускай лин- кэй наука кандидат- таучунай степени са- Кастанын ылыта. ылларга Москвага профессура институ- туруга үөрэммитэ. иччи былытынан интаристэстэ. Ону югия, литературовед- ил, итэрэл, история, боллурустарыгар истаыйаалар, дакы- бигэргэтэллэр. үлэлэригиттан бири- «Саха терминоло- тылаахта» булар, саха норуота кан- тээрин, итэрэл хай- эрбин туһунан ыста- куи буунга дьэри илэр сурутаахтар. Ойуунускай научнай истибэте анал и уонна дьолун ыста- ксар... кылааһа Саха АССР муку иһинэн Тыл, институтун тэрийэн а. Оһон саха наука- тын бөлөҕү тарыйааччы бу- лар. Кини былырчы кыамамы-

“Поэт быһыытынан Ойуунускай саганы киллэриилэрэ саха поэзиятын дьылбатын тосту уларыппыттар. Өксөкүлээх Өлөксөй, Алампа аллитерация ньыматынан суруллубут айымньылардаах эбит буоллахтарына, Ойуунускай тэн сүһүөхтээх, рифмалаах хоһоон көрүнгүн саха литературатыгар киллэрбитэ. Ол түмүгэр, Эллэй, Иван Арбита, Сэмэн Данилов, Иван Гоголев курдук чабылхай ааттар саха литературатыгар табыстахтара.”

П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 120 сылыгар

Былатыан Ойуунускай улуута туохханы?

Гаврил АНДРОСОВ

Салтыааччы

Саха революция иннинээри үөһөрү үччүтэн лидердэригэр биирдэстэрэ Былатыан Ойуунускай Ойуунускай революцияны сүргэтэ көтөрүлсөн, үөһэ-хөтө көрүбүтэ. Улуурубут улуу дойдуну утуунарыбыт оһуу соһуулаарга кыһанттымыт саха эдэр интеллигеннэро төрөөбүт норуоттарын көтүлүн, кини барыра сайдыатын туһулар үөлэнир, туруулар ыраас ыра санаалаахтара.

Төрөөбүт норуоттарын муһура суох таһына кини кэс да жок мэнгэни ботталаа оһорорун диэнэктик өйдүөр Дьулурунай куорана үөһөрү саха кэс кыччата 1914 сыллаахтан түмөсөн барбыта. Ол туһунан саха литературатын төрүт тэрээһинин биирдэстэрэ Николай Неустроев 1920-с сылларга суруйбут тэттик ахтыытыгар бэйэлэйдэ ситими сыраатан маалларбыта. Кистэлээн курутууска түрүбүтү үччүтэр политиканы, философияны, историяны дикригини кэс аһан үөһэтэлээрэ, литературара, театрда, журналистикада, ораторскай искусстводо коллоһон көрүлүөрө. Ону сарга күүлүөрү саха интеллигенциин, политическай сэмпионнары кыт-

Калигини кэмгэ Өксөкүлээх, Алампа, Ойуунускай курдук саха саарымнарын, үрдүттэн саба бырааран, «улуу», «гений» диэн этэллэрин үтүстэ истэбит. Бу, бунунун, соһтоох эрэри, кинилэр туох иһин «улуу» буолбуттарын, «гений» аатырбыттарын чоһу ойдоон, санаалаан туран ааттыыр олдуга чакчы. Оһон Тааттаттан төрүттээх Былатыан Ойуунускай туох иһин улуу аатырбытын, норуот суду тапталын ылыбытын аһааран көрүөхпүһүг. Ол инниттан кинини саха государствоһоһун төрүттээчи, суруйааччы уонна үчүһөнү быһытынан, ол эбэтэр, үс өттүттэн ырытыахпыт.

олорбут Шамшин бэссэбэтик оһоруннаах аркылытартан бу айымнаы» диэн кыһанттыгар олус үчүгүйдик ахтыбыт талаада... мээрэй дээн санаа кылаһ гы- «Кыһыл Ойуун» оһонго- си аһар. Аһы суруйааччы проза

мубат этэ. Ону оҕ оһонгоһотон таһан «Дьулурунай Ньургуну» уонна оһонго-то дикти жанрадаах «Кыун» айымнаыта чау карайымыллара.

Чинчийээчи

Былатыан Ойууну гисторическай наука та дээн наукалар эте хаһартан бастакына 1930-с сылларга И Кыһыл профессора и гэр аһыраар туһурааччы Чинчийээчи быһ олус кыһанттык интерэст герминикология, дикти денне, тыл, истэрэ, фольклор, бөлүгүсү суруйбут ыстатыйалар лавтаада бигэр Бөдөн үлэһиттэ дэстэрэ – «Саха тө гическай тылдарыта Холубур, саха норт төрүттээһин, ил дах үөһэһэһитин туһу тыһаара кун бүтүн тыуу булар суһат Оһон Ойуунускай нэһилиэһити бэ тэ үөрлүһүн уонна дь- нэһилиэһи аһыраа.

1933 сыллааһа (совнаркомун иһин култура институту салайбыта. Оһон сит тын бидеһи тэрээһинитэ буо- лар. Кини быһыыны кыһамнаы»

**ДЬУЛУРУЙАР
НЬУРГУН БООТУР**

“Ойуунускай айар нэһилиэстибэтэ олус киэҥинэн сиһилии быһаара сатаабакка эттэххэ, кини саха литературатын тема, форма өттүнэн аан дойду классическай литературатыгар киллэрбитэ, сана таһымна таһаарбыта. Ол эрээри, улуу кини улуу курдук, саха литературатын төрдө фольклор, ордук чуолаан олонхо буоларын, умнубат этэ. Ону отут суол олонхоттон танан онорбут “Дьулуруйар Ньургун Боотура” уонна олонхо-тойук диэн дьикти жанрадаах “Кыһыл Ойуун” айымнаыта чабылхайдык кэрэһэлиир.”

Ойуунускай - чинчийээччи, науканы сайыннараччы

02.11.2013 САХА АС С И Р Э

П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 120 сылыгар

Былатыан Ойуунускай улуута туохханый?

Гаврил АНДРОСОВ

Салталааччы

Саха революция иннинээри үөрэнэр ыччалан лидердэригиттан биридэстэрэ Былатыан Ойуунускай Ойуунускай революцияны сүргэтэ көтөрүлгөн, үөрэ-көтө өлбүтүгэ. Улуурубул улуу дойдуну Улуурунуурубул суруу собуулартан кынаттамыт саха эдэр интеллигенерэ төрөөбүт нурууттары көтөрүлгө, кини барыра сайдытын туругар үлэлир, туруулаһар ыраас ыра санаалаахтар.

Төрөөбүт нурууттарын мунгура суох таптыыр, кини хас да хос мэнээнэ батталга олорорун дэмээччэ өйдүр Дьэкуускай куоракка үөрэнэр саха эдэр ыччата 1914 сыллаахтан түмээн барыта. Ол туһунан саха литературатын төрүттээчилэртэн биридэстэрэ Николай Неустроев 1920-с сылларга суруйбут тэтих актыыгыгар байыада ситилии сырдатын хааларбыта. Кистэйдэн курубуоуска түсүбүт аччаттар политиканы, философияны, историяны дингэни хасылган үкүстээлэрэ, литературалар, театр, журналистика, ораторскай искусствоора холонон көрүлгө. Ону сүргэ көтөрүлгө саха интеллигенерэ, политическай сымалыадыра кыткылар.

Калингги камга Эксөкүлээх, Алампа, Ойуунускай курдук саха саарынар, үрдүттэн саба бырабан, «улуу», «гений» дин этэллэрин үгүстэ истэбит. Бу, суньунан, сөптөөх эрээри, кинилэр туох ийин «улуу» буолбуттарын, «гений» аатырбыттарын молчу өйдөөн, сыаналаан туран ааттыыр олдукта чэхчэ. Ошон Тааттаттан төрүттээх Былатыан Ойуунускай туох ийин улуу аатырбытын, нуруут сүдү тапталын ылбытын анааран көрүөхпүт. Ол инниттэн кинини саха государственноһун төрүттээчи, суруйааччы уонна учуонай быһытынан, ол эбэтэр, үс өттүттэн ырытыахпыт.

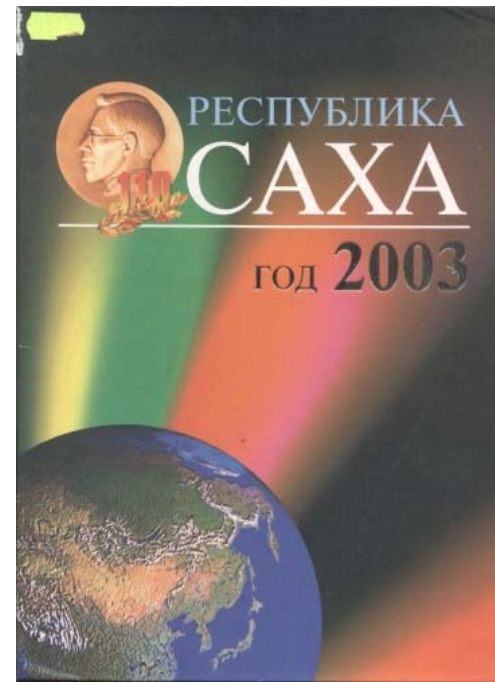
Чинчийээччи

Былатыан Ойуунускай лингвистическай наука кандидатта дин научнай степени сахалартан бастакынан ылбыта. 1930-с сылларга Москвага Кыһыл профессура институтугар аспирантурага үөрэммитэ. Чинчийээччи быһытынан олус кыаг интеллигентэ. Ону терминология, литературоведение, тыл, итэбэл, история, фольклор боппуруостарыгар суруйбут ыстатыйалара, дакылааттара бигэргэтэллэр. Баден үлэригиттэн биридэстэрэ – «Саха терминологическай тылаахыта» бусуар, Холубура, саха нуруута кинтан төрүттээччи, итэбэл хайдах үкүстэбитин туһунан ыстатыйалара күн бүгүнгэ дэри төртү булар суолтаахтар. Ойун Ойуунускай научнай материаллыгыга анал үөрэтинин уонна дойдун сымалыадыра эрдэр...

1935 сылларга Саха АССР совнаркомун ийинэн Тыл, культура институтун тэрийэн салдыбыта. Ойун саха наука-тын билин тэрийээччигэ буолар. Кини быһытына кыһамыһа...

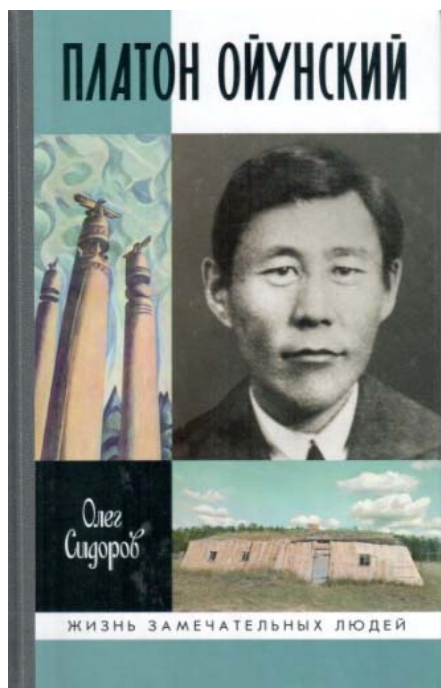
олорбут Шамшин бассабылык махталлаһаһынэн, БСК(О)П каагытыгар Томскай куорат орсуннаах аржылтартан буолан турар. Саха АССР тариллыбытын кини Саха кыһамыһа дин кинигэтигар олус үчүгүйдүк аатырбыта. Кыһыл Ойун олорго лаарай дин санаа кылаагы кыһамыһа. Аны суруйааччы проза

“Былатыан Ойуунускай лингвистическай наука кандидата дин научнай степени сахалартан бастакынан ылбыта. Чинчийээччи быһытынан олус кыаг интеллигентэ. Ону терминология, литературоведение, тыл, итэбэл, история, фольклор боппуруостарыгар суруйбут ыстатыйалара, дакылааттара бигэргэтэллэр.”

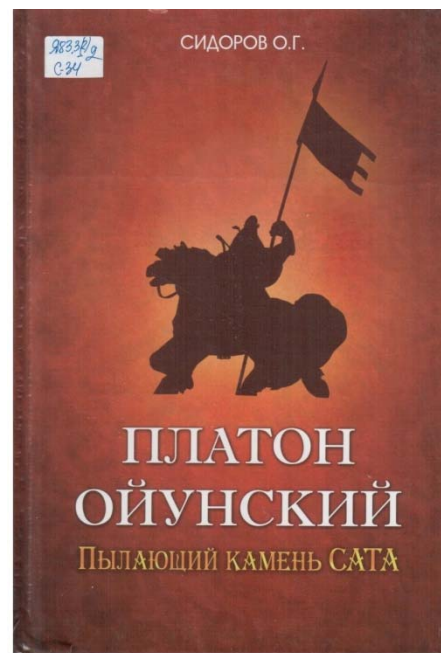

“1935 сыллаахха Саха АССР совнаркомун иһинэн Тыл, культура институтун тэрийэн салайбыта. Онон саха наукатын бөдөн тэрийээччитэ буолар. Кини быһаччы кыһамньытынан уһулуччулаах чинчийээччи Гаврил Ксенофоновка саха историятын суруйарга сакаас оноһуллубута. Сэһэн Боло, Андрей Саввин, Георгий Эргис, Ананий Черкашин, о.д.а. Курдук саха үөрэхтээхтэрэ фольклору биир ситиминэн хомуйууну саҕалаабыттара. Онон саха норуотун духуобунай баайын үйэтитиигэ дьоһун хардыы оноһуллубута. Ойуунускай научнай нэһилиэстибэтэ анал үөрэтиини уонна дьоһун сыанабылы эрэйэр...”

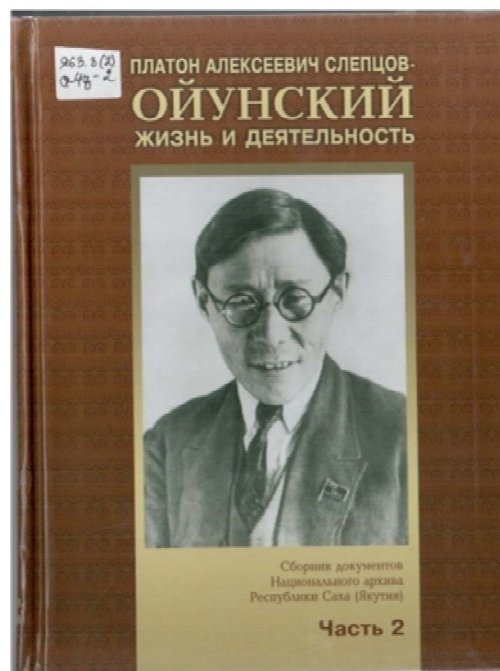
П.А.Ойуунускай олобун, айар үлэтин сагалыы чинчийии, үөрэтии, үйэтитии

Сидоров О.Г. Платон
Ойунский/ Олег
Сидоров.- М.: Молодая
гвардия , 2016.-285 с.: ил.-
(Жизнь замечательных
людей:сер.биогр.;вып
1581

Сидоров О.Г. Платон
Ойунский. Пылающий
камень сата / Сидоров
О.Г.-Якутск.-Якутск:
Бичик, 2017.- 256с.

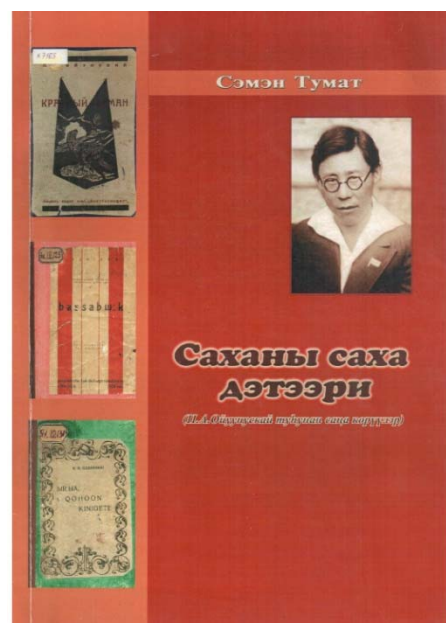
**Платон Алексеевич
Слепцов-Ойунский .
Жизнь и деятельность:
сборник архивных
документов.- Якутск :
Бичик, 2018.-168 с.**

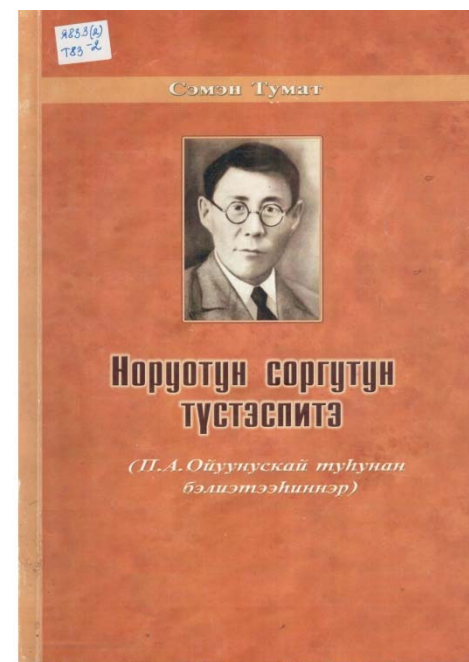
**Дорогой Максим, у нас есть
будущее, счастливое и
мирное.../В.Н.Протоdjeяконов.-
Дьoкyуcкaя: Кoмyoл, 2013.- 112 с.**

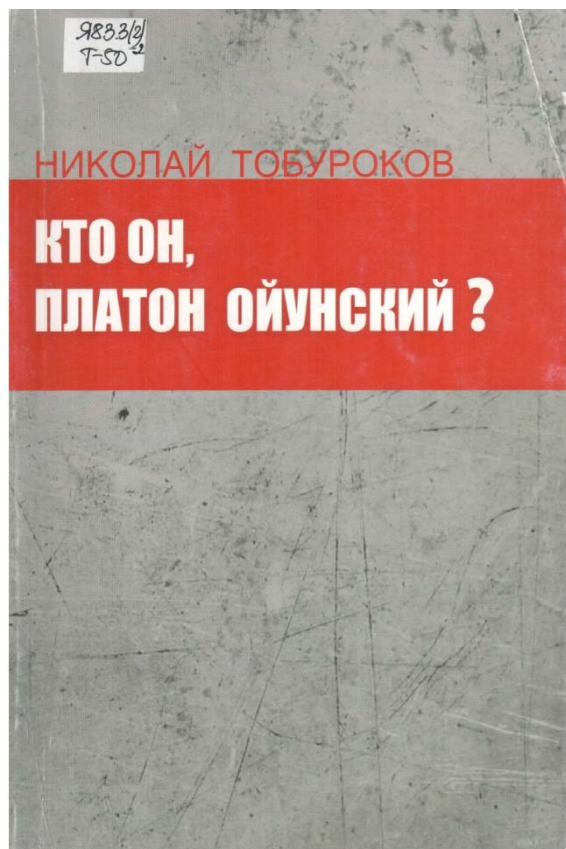
**Платон Алексеевич
Ойунский: “Был я сыном
народа...”**
/А.А.Калашников; [хомуян
онордо С.А.Попов-Сэмэн
Тумат; ред. А.к.Посельская;
худ. А.П. Мунхалов].- Ытык
–Күөл: “Таатта” хаһыат
редакцията, 2017.-304с.

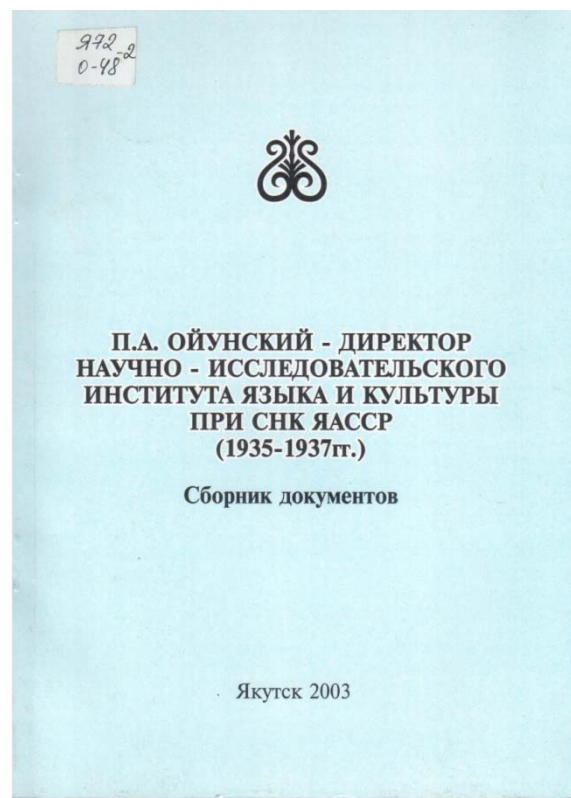
**Тумат, Сэмэн. Саханы
саха дэтээри:
(П.А.Ойуунускай
туһунан сана көрүүлэр/
Сэмэн Тумат.-Ытык
Күөл : “Таатта” хаһыат
редакцията, 2018 с.-54с.**

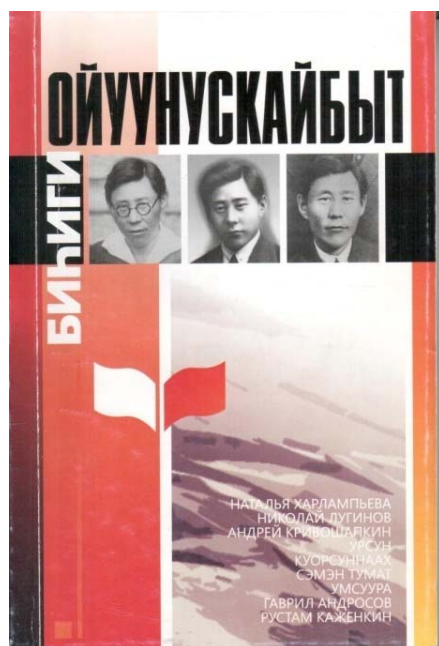
**Попов С.А.- Сэмэн
Тумат. Норуотун
соргутун түстэспитэ:
П.А.Ойуунускай
туһунан
бэлиэтээһиннэр,
кэрэһэлиир
докумуоннар,
хаартыскалар)/Сэмэн
Тумат.- Ытык-
Күөл,2013.-101с.**

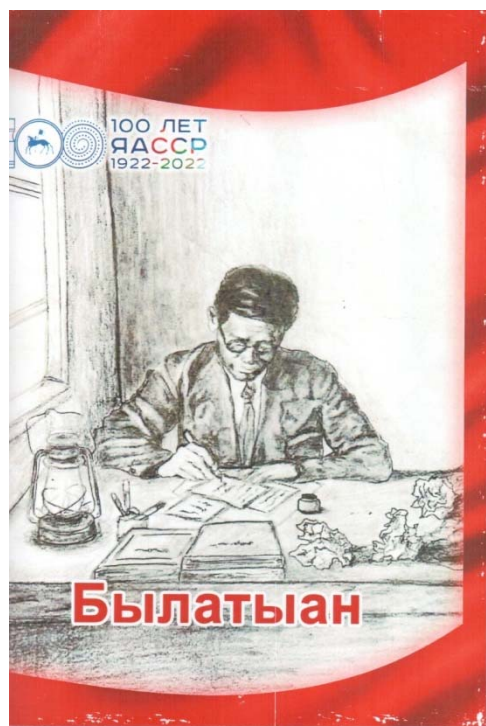
Тобуроков Н.И. Кто он, Платон Ойунский? /Н.Тобуроков.- Якутск: Бичик, 2014.- 192 с.

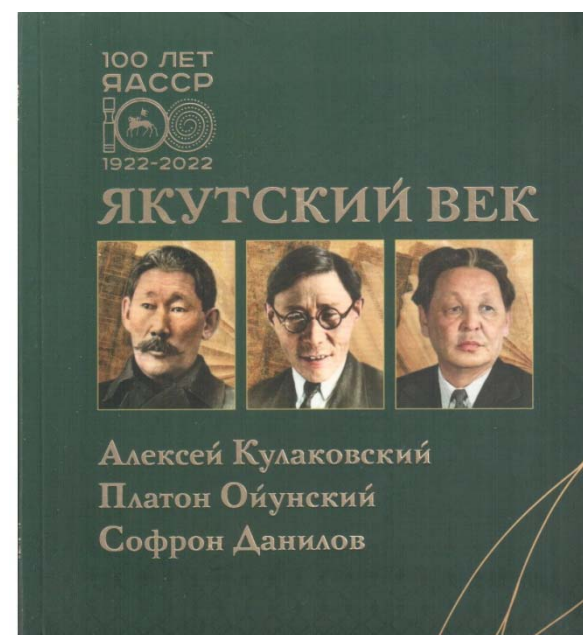
П.А.Ойунский - директор Директор научно-исследовательского института языка и культуры при СНК ЯАССР (1935-1937гг.):Сб.док./Ин-т исслед. АН РС(Я).- Якутск:ЯФ изд-ва СО РАН,2023.-166, 8ил

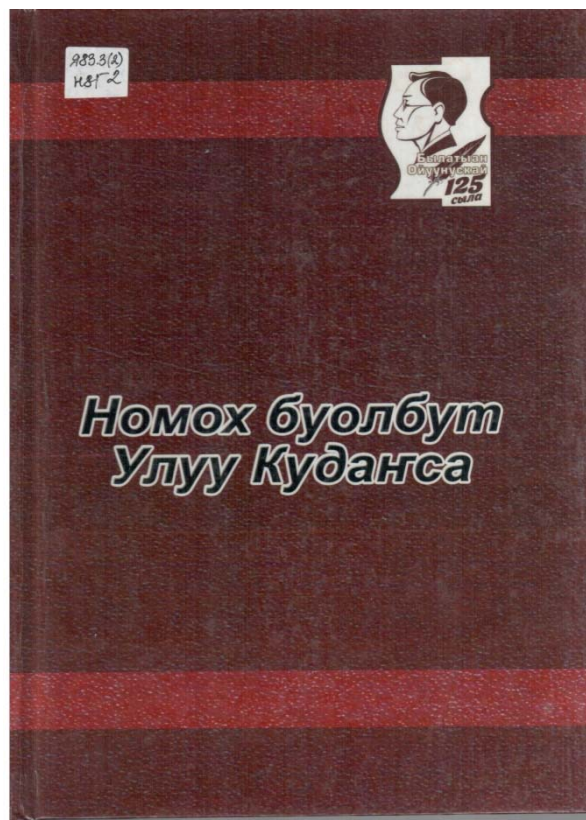
**Биһиги Ойуунускайбыт:
Саха суруйааччылар
П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ
120
сылыгар./Н.И.Харлампыева,
Н.А.Лугинов,
А.В.Кривошапкин уо.д.а.-
Дьокуускай: Сайдам,2013.-
128с.**

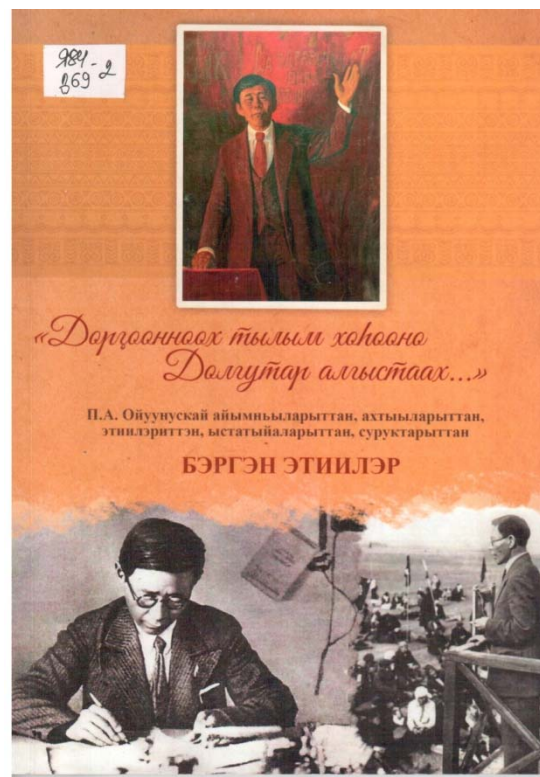
**Куорсуннаах.Былатыан/
Куорсуннаах.-Ытык-
Күөл: “Таатта” хаһыат
редакцията, 2022.- 68 с.**

**Якутский век/Алексей
Кулаковский, Платон
Ойунский, Софрон
Данилов; автор проекта
и составитель
Г.г.Андросов; - Якутск:
Алта, 2022.- 160 с.**

**Номох буолбут Улуу Куданса/
[кинигэ идеятын аапт.
А.К.Билюкина, хомуйан онордо
Е.Ф.Кузьмина,
ред.Е.И.Шестакова].-Ытык –
Күөл: «Таатта» хаһыат
ред.,2018.-124с; ил.**

**“Дорбоонноох тылым хоһооно
долгутар алгыстаах...”:
П.А.Ойуунускай айымньыларыттан,
ахтыларыттан, этиилэриттэн,
ыстатыйаларыттан бэргэн этиилэр/
[Ытык –Күөл киин б-ката, методич.-
библиогр. салаа; хомуйан онордо
Е.И.Шестакова].- Ытык-Күөл, 2018.-
88 с.**